

DOI : 10.14746/pp.2016.21.1.16

Grzegorz Rydlewski, *Modernizacja administracji. Studium polityk administracyjnych w Polsce*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2015, ss. 274.

Książka Grzegorza Rydlewskiego, *Modernizacja administracji. Studium polityk administracyjnych w Polsce* ukazała się na rynku wydawniczym w bieżącym roku, jest więc pozycją na wskroś świeżą. Autor, trzeba to podkreślić, jest specjalistą (z tytułem profesora) w dziedzinie współczesnych systemów politycznych i administracyjnych, relacji między polityką a administracją, a także w zakresie instytucjonalnych, proceduralnych i kadrowych problemów oraz jakości decydowania w instytucjach władzy i administracji publicznej w Polsce i innych krajach europejskich. Jest również doświadczonym praktykiem. Zajmował stanowisko szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów oraz był sekretarzem Rady Ministrów w Polsce.

Praca składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia, a także solidnie udokumentowanej podstawowej literatury przywołanej i cytowanej w książce. Omawianą pozycję wydawniczą rozpoczyna obszerny wstęp, w którym Autor zaznacza, że „administracja publiczna to sfera podlegająca nieustannym zmianom. Ma ona długą historię i zróżnicowane oblicze”. W dalszej części swojego wywodu Autor trafnie zauważa, iż pojęcie „polityka administracyjna” w doktrynie jest rozumiana w bardzo zróżnicowany sposób. Można dodać, że często w praktyce pojęcie to także jest różnie interpretowane. Autor wprowadza swoją własną definicję tego pojęcia. Pisz: „Polityka administracyjna to świadoma i celowa działalność zmierzająca do zmian w sferze administracji. Podstawą aktywności są w tym przypadku diagnozy i oceny istniejącego stanu administracji oraz wyobrażenia dotyczące optymalnego kształtu i funkcjonowania administracji publicznej (składające się na swoisty katalog rozwiązań doskonałych), a także projekcje działań, których podjęcie jest niezbędne, aby urzeczywistnić, czy przynajmniej przybliżyć w tej dziedzinie stan pożądany”. Zdefiniowane przez Autora pojęcie należy zdaniem recenzenta ocenić bardzo pozytywnie. Ważne jest to, że G. Rydlewski podaje własną definicję, która zawsze wzbogaca dyskurs naukowy.

Ważna i trafna jest również zawarta we wstępie do książki wypowiedź Autora, że „w dzisiejszych czasach polityka administracyjna stoi nie tylko w obliczu wyraźnego kryzysu koncepcji państwa wszechobecnego, ale i fiaska formuły państwa nieobecnego, unikającego wykonywania swoich podstawowych zadań”. O związkach polityki z administracją publiczną twórca dzieła przekonuje pisząc, iż „polityka administracyjna jest w każdym przypadku fragmentem wyboru, preferencji i programów politycznych”. Według niego zmiany w administracji mają zawsze znaczenie polityczne, a niejednokrotnie również polityczny charakter.

Przejrzystość treści książki uwidacznia się w tym, że Autor najpierw przedstawia złożoność systemu administracji poprzez jej strukturę oraz funkcje. Kolejno udowadnia, że złożoność systemu administracji przejawia się nie tylko w wymiarze strukturalnym, ale również w zakresie zasad działania, kompetencji, procedur, standardów oraz rozwiązań kadrowych. W podrozdziale 1.3 G. Rydlewski uzasadnia stwierdzenie, że administracja publiczna pozostaje w silnych wzajemnych związkach z państwem, by przejść w podrozdziale 1.4 do omówienia głównych prawidłowości i mechanizmów zmian w tej dziedzinie.

Autor *Modernizacji administracji* najpierw zarysowuje sytuacją istniejącą w badaniach nad administracją (badaniach teoretycznych), by zwrócić uwagę na pozytywne aspekty wprowadzenia do sektora publicznego zasad teorii organizacji i zarządzania. Po czym wyraża konkluzję: „Ponieważ stan wpływów metodologicznych w dużej mierze kształtuje współcześnie teoretyczny kontekst dla projektów dotyczących modernizacji administracji publicznej w Polsce, uzasadnione jest dopełnienie rozwiązań kilkoma uwagami dotyczącymi podejścia badawczego – właściwego dla nauki o zarządzaniu”. Autor książki stwierdza, że administrację należy uważać za organizację, która świadczy usługi publiczne. Podkreśla, że zmiany w administracji powstają najczęściej

w wyniku zjawisk i procesów, które pojawiają się w otoczeniu administracyjnym. Uzasadnia, iż dla dobrego funkcjonowania państwa konieczna jest częsta modernizacja, gdyż jest to narzędzie poprawy jakości państwa i przestrzeni publicznej.

W podrozdziale 1.6. zatytułowanym *Administracja publiczna jako podmiot podlegający wielokryterialnym ocenom*, Autor zauważa, że obecnie ulega zwiększeniu liczba kryteriów stanowiących podstawę oceny działań administracji. Wymienia te kryteria, które należy obecnie wziąć pod uwagę. Zaznacza też, że zachodzące zmiany, którym podlega administracja, mają w coraz większym stopniu charakter jakościowy. W kolejnym podrozdziale twórca recenzowanej książki opisuje zmiany modernizacyjne w administracji, które mają w swej istocie charakter społeczny. Zwraca również uwagę na wyzwania o charakterze intelektualnym oraz zadania logistyczno-organizacyjne. Wymienia też inne rodzaje wyzwań, jakim trzeba sprostać w dzisiejszych czasach. W Podrozdziale 1.8 najbardziej charakterystyczne zdaniem recenzenta, jest stwierdzenie: „[...] poprzez politykę administracja rozumiana jest w ujęciu przyjętym w tej książce przede wszystkim jako świadoma i celowa działalność zmierzająca do ukształtowania określonego stanu rzeczy w sferze administracji oraz relacjach administracji z otoczeniem”. Na uwagę zasługuje również stwierdzenie, że polityka administracyjna musi być traktowana jako ważny element polityki publicznej państwa.

Z kolei podrozdział 1.9 o tytule: *Zmiany w administracji publicznej jako przedmiot badań w Polsce*, traktuje o związku między badaniami i publikacjami naukowymi a poprawą sytuacji w administracji. Autor sygnalizuje korzystne zmiany, jakie nastąpiły w tej dziedzinie, a które są związane z programami finansowanymi ze środków europejskich oraz z aktywnością analityczną stanowiącego zaplecze Szefa Służby Cywilnej zespołu departamentu służby cywilnej Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.

Rozdział II poświęcony jest tematowi polityki administracyjnej w Polsce po 1989 roku. Dokonana jest tu ogólna prezentacja tła, kalendarza, kierunków, podstawowych elementów oraz słabych punktów odnośnie dotychczasowych zmian w administracji publicznej w Polsce po 1989 roku.

Rozdział III zatytułowany: *Perspektywa polityki administracyjnej w Polsce w świetle dokumentów strategicznych* dotyczy usytuowania zmian z zakresu polityki administracyjnej, które znajdują odzwierciedlenie w dokumentach programowych. Autor wymienia główne obszary tematyczne nowego ujęcia strategicznego programów rządowych: efektywność instytucji publicznych, podnoszenie jakości kadr administracji rządowej i samorządowej, zarządzanie rozwojem kraju, i inne. Informuje o powołaniu Rządowego Centrum Legislacji. Interesujący jest podrozdział 2.4 pod tytułem: *Słabe punkty w dotychczasowych zmianach w administracji publicznej w Polsce po 1989 roku*. Te słabe punkty to np. opóźnienia w faktycznym wcieleniu w życie programów oraz nowych rozwiązań, które stały się już formalnie elementem porządku prawnego. Autor uznaje za poważną słabość fakt, że nie może być uznany za dokończony projekt modernizacji struktury terytorialnej państwa oraz stan relacji między administracją rządową a samorządową. Słabością jest również to, że nowe rozwiązania prawne często nie są właściwie wykorzystane w praktyce. Piszący recenzowaną książkę zauważa potrzebę dalszego działania w celu poprawy administracji publicznej w Polsce. W podrozdziale 2.6 pt. *Kontekst norm i standardów prawa międzynarodowego*, Autor wyjaśnia, że w ostatnich kilkunastu latach podstawowe znaczenie dla ukierunkowania polityki administracyjnej w Polsce mają rozwiązania wypracowane w ramach Unii Europejskiej i Rady Europy, które stają się także podstawą europeizacji polskiego prawa administracyjnego.

Już w 2007 r., jak podaje G. Rydlewski, w dokumencie Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie dobrej administracji znalazły się zalecenia dla rządów państw członkowskich, między innymi chodzi tu o organizację i funkcjonowanie organów władz publicznych, które zapewniają skuteczność, efektywność i właściwą relację kosztów w stosunku do efektów. Autor informuje również o tym, że w 2012 r. Europejski Rzecznik Praw Obywatelskich określił standardy etyczne obowiązujące w Unii Europejskiej. Stosowanie się do tych wymogów wpływa

zdecydowanie na podnoszenie jakości administrowania publicznego, wzmacnia samorządność i ogranicza możliwość arbitralnego podejmowania decyzji przez urzędników.

Podrozdział 3.2 *Sprawy administracji publicznej w raporcie Polska 2030*. Jak podaje G. Rydlewski, w tymże raporcie stwierdzono, że niezbędne jest wykorzystanie w administracji doświadczeń instytucji funkcjonujących poza sferą administracyjną. Autor pisze, że „Doświadczenia ostatnich kilkunastu lat wskazują, że bez odważnego wykorzystania doświadczeń, *know how* i zasobów ludzkich spoza sektora publicznego skuteczne wdrożenie zmian będzie trudne. Samo podejście do zmian powinno się opierać na analizie, czym jest administracja, jaka jest istota jej działania i jaka jest wizja administracji przyszłości”. Twórca recenzowanej pozycji szczególnie zwrócił uwagę, że w raporcie bardzo ważna jest opinia dotycząca konieczności poprawy jakości komunikacji społecznej. Również zwraca uwagę na uregulowania dotyczące potrzeby stworzenia nowoczesnej infrastruktury usług publicznych i zasobów cyfrowych.

W podrozdziale 3.3 Autor omawia główne kierunki działań zgodnie z Raportem *Polska 2030*. Oceniono w nim między innymi, iż dla sprawności państwa najważniejsze jest zrealizowanie:

- I. – pomocowości państwa, które zapewnia ludziom realizację praw i swobód obywatelskich;
- II. – przyjazności państwa, które zmienia formułę działania na bardziej otwartą, opartą na dwustronnej komunikacji;
- IV. – partycypacyjność państwa, które zapewnia dostęp do wiedzy, gwarantuje możliwość udziału w sprawowaniu władzy poprzez konsultacje i debatę publiczną;
- V. – przejrzystość państwa, które nie tylko podejmuje decyzje, ale również tłumaczy je w sposób przejrzysty.

Autor zapisał tu interesujące uwagi: „Ustalono, że głównymi kierunkami będą: stworzenie warunków dla budowy e-administracji i wdrożenie mechanizmów nowoczesnej debaty społecznej i komunikacji państwa z obywatelami [...]”. Poruszono też kwestię bezpieczeństwa wewnętrznego. W kolejnym podrozdziale Autor zwrócił m.in. uwagę na to, że w określaniu kierunków działań służących realizacji założeń zawartych w strategii *Sprawne Państwo 2020* posłużono się modelem „państwa optimum”. Autor podaje też, co w praktyce powinno ono oznaczać. A więc: „tylko tyle regulacji, ile jest niezbędne dla codziennej sprawności i funkcjonowania instytucji publicznych; tylko tyle inwestycji, ile trzeba dla rozwoju i wysokiej stopy zwrotu ponoszonych inwestycji, a także w ludzi i ich umiejętności; tylko tyle inwestycji, ile potrzebne jest dla bezpieczeństwa struktur obronnych państwa oraz bezpieczeństwa codziennego mieszkańców kraju; tyle opiekuńczości, ile niezbędne, aby nikomu nie dać poczuć się wykluczonym; tylko tyle aktywności na poziomie centralnym, aby wspomagać rozwiązanie problemów na niższych poziomach organizacji życia publicznego; tylko tyle administracji, jeżeli chodzi o zasoby, ile naprawdę potrzeba w określonych obszarach”.

Podrozdział 3.6 zatytułowany: *Sprawy w administracji w innych krajowych dokumentach strategicznych* zawiera m.in. omówienie *Konceptji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*. G. Rydlewski zapoznaje ponadto czytelników swojej książki ze *Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020*, jak i *Programem Zintegrowanej Informatyzacji Państwa do 2020 roku*. Kolejny, omówiony przez niego dokument, to *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego* – zatwierdzona przez Prezydenta RP w dniu 5 listopada 2014 roku. Autor wymienia zapowiedziane w tym dokumencie priorytety preparacyjne, jak i omawia kluczowe zadania, jakie mają być realizowane zgodnie z tym dokumentem. Zaznacza, że w przyjętych przez Polskę dokumentach strategicznych odnaleźć można treści charakterystyczne dla tego typu dokumentów w innych krajach Unii Europejskiej.

Interesującą treść zawiera również podrozdział 3.7: *Kontekst dokumentów programowych Unii Europejskiej, Rady Europy i OECD*. Autor zaznacza, że „w przypadku dokumentów Unii Europejskiej [...] podstawowe znaczenie w kontekście opracowywania programu modernizacji administracji publicznej miały: Biała Księga nt. dobrego rządzenia w Europie, Strategia polityki konsumenckiej Unii Europejskiej na lata 2007–2013, Program Sztokholmski Otwarta i bezpiecz-

na Europa dla dobra i ochrony obywateli, Strategia bezpieczeństwa wewnętrznego Unii Europejskiej, Europejski plan działań na rzecz administracji elektronicznej na lata 2011–2015, Europejska Agenda Cyfrowa, Europejska Strategia Otwartych Danych i inne”.

Ważnym dokumentem kontrolującym działania państw należących do Unii Europejskiej, jak podaje Autor, jest strategia *Europa 2020*, gdyż corocznie rządy państw członkowskich muszą przedstawiać dwa sprawozdania odnośnie kroków podjętych na rzecz osiągnięcia krajowych celów strategii, a także powiązanych z nimi działań w sferze finansów publicznych i polityki budżetowej. Autor zwraca jednocześnie uwagę, że w przypadku rekomendacji UE istotne znaczenie mają nie tylko aspekty merytoryczne, ale również możliwość zapewnienia udziału finansowego środków europejskich w realizacji wspólnie określonych zadań. Informuje, że w 2014 r. Komisja Europejska zatwierdziła Umowę Partnerstwa, która stanowi najważniejszy dokument w sprawie strategii inwestowania Funduszy Europejskich w perspektywie finansowej w latach 2014–2020. Jednocześnie ustalone zostały warunki – wymagania od Polski w zakresie przede wszystkim ograniczenia niskiej efektywności działań administracji publicznej. Autor pisze również o sugestjach programowych dotyczących dalszego procesu modernizacji administracji w Polsce, zawartych w raporcie *Government at a Glance 2013*. Dowiadujemy się, że raport ten zawiera analizę rządzenia i działania sektorów publicznych w państwach członkowskich OECD.

Rozdział IV książki nosi tytuł: *Główne kierunki modernizacji administracji publicznej w Polsce. Między teorią a praktyką*. W podrozdziale 4.1 G. Rydlewski zajmuje się polityką zmian w usytuowaniu administracji publicznej na szlaku od administracji władzy do administracji partycypacyjnej. Twórca pisze, że na obraz przeobrażeń, jakie dokonały się w ostatnich kilkunastu latach (i który to proces nadal trwa) nakłada się w szczególności: zwiększanie się spójności i sprawności administracji, poprawa dostępu do usług publicznych oraz modyfikacji usytuowania administracji w związku z ograniczaniem w praktyce politycznej znaczenia koncepcji wszechobecności państwa. Szerzący się ostatnio model administracji państwa, który zastąpił wcześniej model „administracji władzy” ma też swoją specyfikę, np. próby dominacji działalności o charakterze biznesowym. Elementy tej działalności to: deregulacja, urynkowienie, próby transferu do sektora publicznego wzorców zarządzania z sektora prywatnego. Autor wspomina również o tym, że: „Projekty – dotyczące usytuowania i zakresu aktywności administracji publicznej kształtowane są współcześnie wyraźnie pod wpływem koncepcji pomocniczości subsydiarności”. Autor zajmuje się także przedstawieniem różnych sposobów definiowania administracji publicznej. Jednym z wniosków wypływających z tego definiowania jest konstatacja, że administracja i polityka mają swoją własną tożsamość, ale ich oddzielenie jest niemożliwe.

Następną wyróżnioną część rozdziału IV G. Rydlewski poświęcił tematowi: „Trudny projekt administracji partycypacyjnej”. Chodzi tu o to, że „Na szczeblu centralnym usytuowane są już różne mechanizmy proceduralne i instytucjonalne tworzące podstawy włączenia obywateli i ich organizacji do procesów decyzyjnych”. Autor podaje przykład obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej, różnych instytucji dialogu społecznego itd. Autor zwraca uwagę na to, że: „Model administracji polityk publicznych opartych na zarządzaniu partycypacyjnym możliwy jest do realizacji tylko w środowisku społeczeństwa obywatelskiego”. W naszym kraju wyniki badań dotyczących podstawowych wskaźników partycypacji społecznej wskazują na niski stopień rozwoju społeczeństwa obywatelskiego – pisze Autor.

Twórca książki wyjaśnia, w oparciu o raport *Diagnoza Społeczna 2013*, dlaczego tak się dzieje. G. Rydlewski, posiłkując się opiniami ekspertów, nie tylko wyjaśnia przyczyny niskiego stopnia zaangażowania nas – Polaków w sprawy społeczne, bezpośrednio nas dotyczące, ale również szuka sposobów na poprawę tego stanu. Wskazuje na stwierdzenia, wynikające z badań CBOS i konkluduje: „W społeczeństwie polskim istnieje znaczny rozdziew między przekonaniem o celowości współdziałania i osobistą gotowością do współdziałania”. Powołuje się też na opinie inne, np. Instytutu Spraw Publicznych, w którym na podstawie badań ustalono, że przyczyny małego zaangażowania obywatelskiego w sprawy publiczne są skutkiem nie zawsze właściwie prowadzo-

nej działalności władz publicznych (ponadto, co konkretnie jest niewłaściwe), jak i leży po stronie samych obywateli, którzy wykazują brak zainteresowania sprawami publicznymi oraz brak wiedzy w tej dziedzinie. Autor książki podaje też sposoby na poprawę tej sytuacji.

Odnośnie decentralizacji – G. Rydlewski wskazuje na istnienie istotnych potrzeb modernizacji pod tym względem. Chodzi tu o niwelowanie napięć w stosunkach finansowych i kompetencyjnych między samorządem terytorialnym a państwem. Autor określa przyczyny tych napięć. Wskazuje ponadto na tendencje w polityce administracyjnej – dekoncentrację i regionalizację. Píše też o istniejącym w administracji rządowej zespoleniu terytorialnym, które znalazło wyraz przede wszystkim we wzmocnieniu pozycji wojewody oraz zespolonej administracji rządowej w województwie. Autor podkreśla, że nastąpiło ograniczenie rozmiarów rządowej administracji niesespolonej, która działając w poszczególnych województwach podlega bezpośrednio organom administracji rządowej. Po tym stwierdzeniu Autor opisuje, jak to się odbywa na szczeblu wojewódzkim, a następnie gminy i powiatu. Twórca recenzowanej monografii zauważa, iż w województwie – wojewoda jest równocześnie: przedstawicielem Rady Ministrów w tejże jednostce terytorialnej, zwierzchnikiem rządowej administracji zespolonej w województwie, organem nadzoru nad działalnością jednostek samorządu terytorialnego i ich związków, organem administracji rządowej w województwie, reprezentantem Skarbu Państwa. Natomiast na terenie gminy i powiatu funkcjonują tylko samorządowe organy administracji o właściwościach ogólnych. W dalszej części rozdziału Autor rozważa pracę podmiotów administracyjnych spoza klasycznej administracji. Informuje o coraz częściej zlecanych zadaniach do wykonania, jednak stwierdza, że potencjał samorządów gospodarczych jest słabo wykorzystany. Informuje, że ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie nakłada liczne obowiązki związane ze współdziałaniem z organizacjami pozarządowymi na organy administracji publicznej. Piszący recenzowaną książkę przedstawia przykład dobrych praktyk w zakresie zlecania zadań publicznych organizacjom pozarządowym. Szeroko zajmuje się kwestią doskonalenia kadr administracji w Polsce.

Ważnym aspektem działalności administracji publicznej jest jej obowiązek transparentności. Twórca informuje o tym, że w Polsce prawo dostępu do informacji publicznej ma gwarancje konstytucyjne. Zarazem dowiadujemy się, iż prawo do informacji publicznej znajduje gwarancje materialne w licznych ustawach. Twórca recenzowanej pozycji podkreśla, że w świetle prawa międzynarodowego oraz rekomendacji ochrony Rady Europy chodzi przede wszystkim o zapewnienie ochrony praw jednostek w stosunkach z władzą publiczną.

Autor pisze, że polityka poprawy jakości administracji, jej doskonaleniu służy wykorzystanie, między innymi różnych, znormalizowanych systemów zarządzania, modeli samooceny itp. Innym sposobem poprawy administracji są procedury ewaluacyjne. Jeszcze innym sposobem, jak sugeruje Autor – jest wdrażanie modelu administracji uczącej się.

W podrozdziale 4.8 Autor traktuje o polityce przygotowania administracji publicznej do efektywnego działania w ramach wspólnej europejskiej przestrzeni administracyjnej. Twórca książki pisze, że członkostwo Polski w Unii Europejskiej stworzyło konieczność wypracowania w administracji określonych zdolności – Autor wymienia je i daje za każdym razem szczegółowy opis każdej z tych umiejętności.

Rozdział V o tytule: *Wyzwania, przeszkody i napięcia w procesie modernizacji administracji* zawiera omówienie zakresu kompetencji potrzebnych do zarządzania w administracji, zmian modernizacyjnych w tejże dziedzinie, jako działań naruszających liczące się interesy i uderzających w przyzwyczajenia biurokratyczne oraz wymagających sprawnego zarządzania, ale też wymagających dodatkowych nakładów finansowych oraz takich, które są przedmiotem gry politycznej. Autor przedstawia w nim również te zmiany modernizacyjne, które wymagają przyjęcia orientacji strategicznej.

W zakończeniu książki Autor podkreśla, że od 1989 r. administracja publiczna w Polsce jest przedmiotem i zarazem uczestnikiem zmian systemowych. To stwierdzenie szczegółowo objaśnia.

O przejrzystości monografii decyduje zarówno czytelny układ treści, jak i wykaz obejmujący podstawową literaturę przywołaną i cytowaną w książce, czyli podanie w układzie chronologicznym źródeł prawa i innych aktów normatywnych, na które Autor dzieła się powołuje. Oprócz tego znajdujemy też wykaz wybranych dokumentów strategicznych i analitycznych, również projektów rozwiązań oraz materiałów informacyjnych i sprawozdawczych dotyczących omawianej dziedziny, czyli administracji. Wyszczególniony został spis badań CBOS, spis publikacji i artykułów ujęty jest w porządku alfabetycznym. W bardzo licznej literaturze przywołanej i cytowanej w pracy zabrakło zdaniem recenzenta monografii S. Fundowicza, *Decentralizacja administracji publicznej w Polsce*, Lublin 2005 oraz P. Szreniawskiego, *Nauka o polityce administracyjnej*, Rzeszów 2008, które w swej treści także analizują tytułową problematykę.

Podsumowując, należy stwierdzić, że książka G. Rydlewskiego *Modernizacja administracji. Studium polityk administracyjnych w Polsce* stanowi nie tylko kompendium wiedzy na temat głównych kierunków polityk administracyjnych w Polsce od roku 1989 po dzień dzisiejszy, ale zawiera też dogłębną analizę tego zagadnienia. Autor zebrał bardzo dużo informacji dotyczących wielu modeli administracji publicznej. Trzeba także podkreślić, iż zdaniem recenzenta tytułowa książka, ma zdecydowanie charakter politologiczny. Mimo to wśród potencjalnych czytelników książki powinni znaleźć się obowiązkowo studenci prawa i administracji. Studenci tychże kierunków również powinni mieć możliwość spojrzenia politologicznego na złożoną problematykę dotyczącą administracji publicznej. Tego typu wiedza zgłębiona przez studenta, być może przełoży się w przyszłości na poprawę etosu pracy urzędnika administracji publicznej w Polsce.

Kompleksowość oraz rzetelność w przedstawieniu materiału normatywnego, dorobku doktryny, czynią tę pracę godną polecenia.

Tomasz DĄBROWSKI

Warszawa